

**TYÖ- JA TASA-
ARVOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO
22/2002 vp**

**Hallituksen esitys laiksi Kainuun hallintokokei-
lusta**

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 23 päivänä lokakuuta 2002 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi Kainuun hallintokokeilusta (HE 198/2002 vp) valmistelevalle hallintovaliokunnalle samalla määrännyt, että työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan on annettava asiasta lausunto hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kehityspäällikkö Teemu Eriksson, sisäasiainministeriö
- hallitusneuvos Mikko Salmenoja, työministeriö
- osastopäällikkö Vesa Kautto, Kainuun TE-keskus
- työvoimatoimiston johtaja Ensio Kettunen, Suomussalmen työvoimatoimisto
- henkilöstösihteeri Paula Tokkonen, Kajaanin kaupunki
- maakuntasiihteeri Helena Aaltonen ja projektijohtaja Esko Pääskylä, Kainuun Liitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Kainuun hallintokokeilusta, jota sovellettaisiin Kajaanin ja Kuhmon kaupunkien sekä Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven, Sotkamon, Suomussalmen ja Vuolijoen kuntien alueella. Kokeilun tarkoituksena on saada kokemusta maakunnallisen itsehallinnon vahvistamisen vaikutuksista maakunnan kehittämiseen, peruspalveluiden järjestämiseen, kansalaisten osallistumiseen, maakunnan ja valtion keskuhallinnon suhteeseen sekä kuntien ja valtion aluehallinnon toimintaan.

Esityksen mukaan maakunta huolehtisi pääosasta nykyisin kuntien vastuulla olevia sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetustoimen

tehtäviä. Maakunta vastaisi myös maakunnan yleisestä elinkeinopolitiikasta sekä maakunnan suunnittelusta ja maakunnan alueen kehittämisestä.

Valtion talousarviossa koottaisiin Kainuun kehittämisen kannalta merkittävä kansallinen rahoitus yhdelle momentille.

Ylintä päätösvaltaa maakunnan toimialaan kuuluvissa tehtävissä käyttäisi kokeilun alueen asukkaiden kunnallisvaalien yhteydessä yleisillä vaaleilla valitsema maakuntavaltuusto, jossa olisi edustus kaikista kokeilun alueen kunnista. Maakuntavaltuusto valitsisi päätösten valmisteluista ja toimeenpanosta vastaavan maakunta-

hallituksen. Maakuntahallituksen kokoonpano vaihtelisi eri asiaryhmissä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2003 ja se olisi voimassa vuoden 2012 loppuun.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kainuun hallintokokeilun tavoitteena on hakea uutta mallia hallinnon ja maakunnan kehittämiseen sekä palvelujen tuottamiseen asukkaille. Kokeilun pontimena on yhtäältä Kainuun vahva maakuntahenki ja toisaalta alueen vaikea talous-, työllisyys- ja väestötilanne. Väestön väheneminen, muuttoliikkeen kohdistuminen ennen kaikkea aktiiviseen väestöön ja kuntatalouden kasvavat ongelmat johtavat jatkuessaan maakunnan elinkeinoelämän ja julkisen talouden näivettymiseen. Kainuun hallintokokeilulla pyritään tämän kehityssuunnan kääntämiseen.

Työttömyys on Kainuun keskeisin yhteiskunnallinen ja taloudellinen ongelma. Kainuun työttömyysaste on maan korkein. Lokakuussa 2002 Kainuussa oli 7 276 työtöntä työnhakijaa. Työttömyysaste oli Kainuussa 18,7 %, kun se koko maassa oli 10,8 %. Työttömyysongelman ratkaisu parantaisi myös Kainuun väestökehitystä ja helpottaisi oleellisesti julkisen talouden ongelmia.

Valiokunta on useissa yhteyksissä kiinnittänyt huomiota työllisyystilanteen eriytymiskehitykseen maan eri puolilla ja maakuntien sisälläkin ja korostanut työttömyyden hoidon alueellistamisen merkitystä. Valiokunnan käsityksen mukaan työvoimapolitiikan toteutuksessa tulee antaa alueille merkittävästi lisää päätäntävaltaa toimenpiteiden suuntaamisessa alueiden omien mahdollisuuksien ja tarpeiden mukaisesti. Syrjäseutujen työllisyyden hoidossa erityisen tärkeää on lisätä työvoiman kysyntää. Kysynnän lisäämisessä keskeinen merkitys on valtion ja kuntien työllistämistoimilla sekä työllisyysperusteisillä investointiavustuksilla, joilla voidaan tukea alueiden elinkeinoelämän kannalta tärkeitä kehittämishankkeita.

Valiokunta puoltaa Kainuun hallintokokeilun toteuttamista ja katsoo, että kokeilun avulla voi-

daan saada arvokasta kokemusta työvoimapolitiikan alueellistamisesta sekä päätäntävällän siirtämisen ja alueen omien vahvuuksien ja tarpeiden huomioon ottamisen vaikutuksista.

Valiokunta pitää tärkeänä, että alueellinen kehittäminen ja alueen kehitysmahdollisuuksien hyödyntäminen nostetaan kokeilussa keskeiseen asemaan. Uutta työllisyyttä syntyy vain alueen elinkeinorakennetta kehittämällä ja yrittäjyyttä tukemalla. Maakunnallisesti keskitetty ja kehittämisrahoitusta hyödyntävä päätöksenteko antaa valiokunnan käsityksen mukaan edellytyksiä sellaisen elinkeinopolitiikan aikaansäämiselle, jolla tuetaan kasvua ja uusien työpaikkojen syntymistä alueelle.

Tilastollisesti työtöntä työvoimareserviä on Kainuussa runsaasti, mutta osa siitä on ikääntynyttä ja heikosti koulutettua. Suuresta työttömyydestä huolimatta alueella on puutetta erityisosaajista, kuten lääkäreistä ja tietotekniikan ammattilaisista. Pienet muuttotappiokunnat, joiden talous on tiukalla, eivät ole houkuttelevia työnantajia. Suuremmissa yksiköissä työskentely antaa työntekijälle enemmän mahdollisuuksia kehittää itseään ja järjestellä työaikojaan. Tästä syystä palvelutuotannon siirtämisen kuntayhtymien hoitoon odotetaan tuovan helpotusta osajien puutteeseen.

Osaajien puutteeseen tulee vastata myös koulutuspolitiikkaa kehittämällä. Erityisesti tulee kehittää koulutusta, joka suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä alueen työnantajien ja yleensä elinkeinoelämän kanssa niin, että koulutuksella pystytään vastaamaan niin julkisen sektorin kuin yritystenkin tuleviin työvoimatarpeisiin.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kokeilu ei luo uutta byrokratiaa eikä lisää hallintokustannuksia, vaan merkitsee ennen kaikkea yhteistyön ke-

hittymistä ja tehostumista sekä uusien palveluvaihtoehtojen aikaansaamista.

Kokeilun onnistuminen edellyttää valiokunnan käsityksen mukaan hyvää yhteistyötä kuntien ja valtion viranomaisten sekä elinkeinoelämän, kolmannen sektorin ja muiden tahojen kanssa. Työvoimapolitiikan onnistumisen kannalta ensiarvoisen tärkeää on, että Kainuun TE-keskuksen ja alueen työvoimatoimistojen johto ja henkilöstö ovat täydestä sydäimestä mukana hankkeessa, näkevät sen tärkeyden, haluavat kehittää ja oppia uusia käytäntöjä sekä antavat hankkeen käyttöön kaiken asiantuntemuksensa ja tukensa. Työministeriö on hallintokokeilusta antamissaan lausunnoissa suhtautunut kriittisesti työministeriön hallinnonalan määrärahojen ohjaamiseen osaksi Kainuun kehittämisrahaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että kokeilun toteutuessa esitetyllä tavalla myös työministeriö virkamiehineen antaa hankkeelle täyden tukensa ja tekee parhaansa kokeilun onnistumiseksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että kokeilun vaikutuksia tarkoin seurataan ja siitä saatuja kokemuksia hyödynnetään myös muilla alueilla alueellisen työvoimapolitiikan kehittämisessä. Jotta kokeilusta saatavia kokemuksia voidaan mahdollisimman hyvin hyödyntää tulevaisuudessa koko maassa, valiokunta katsoo, että kokeilu tulee Kainuun ohella toteuttaa toisellakin alueella. Toisen kokeilun alueen tulee olla erityyppinen kuin Kainuu, jotta kokeilusta saadaan mahdollisimman monipuolista kokemusta. Toisesta kokeilun alueesta voidaan valiokunnan käsityksen mukaan päättää siinä vaiheessa, kun Kainuun kokeilu on saatu asianmukaisesti käyntiin.

Työvoimapolitiikan määrärahat

Eduskunnan hyväksyttävänä on parhaillaan ehdotus laiksi julkisesta työvoimapolitiikasta. Lain on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2003, ja sillä kumotaan muun muassa työvoimapolitiikasta aikuiskoulutuksesta annettu laki ja työllisyyslaki. Näin ollen Kainuun hallintokokeilua koskevan lakiehdotuksen 10 §:ää tulee muuttaa siten, että 1 momentin 6 ja 7 kohdan viittaukset kyseisiin

kumottaviin lakeihin korvataan viittauksella julkisesta työvoimapolitiikasta annetun lain ja sen nojalla annettujen asetusten mukaisiin koulutushankintoihin, avustuksiin ja tukiin. Julkisesta työvoimapolitiikasta annetun lain 9 ja 10 luvun mukaiset työttömyyden aikaiseen toimeentuloon liittyvät koulutustuet ja ylläpitokorvaukset tulee kuitenkin jättää Kainuun kehittämisrahan ulkopuolelle.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että Kainuuseen ohjataan nykyistä vastaava osuus työvoimapolitiikasta määrärahoista myös hallintokokeilun aikana. Kainuuseen on vuosittain ohjattu lisää resursseja valtioneuvoston jakaessa kunkin vuoden loppupuolella uudelleen joillakin alueilla säästyviä määrärahoja. Valiokunta korostaa, että tällaisen lisärahoituksen saanti Kainuuseen on turvattava hallintokokeilun alkamisen jälkeenkin.

Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että aktiivisen työvoimapolitiikan määrärahoilla toteutetaan osaltaan työttömälle työnhakijalle laadittua työnhakusuunnitelmaa ja ne ovat siten osa hänen palveluprosessiaan. Niiden avulla pyritään parantamaan työnhakijan työmarkkina-asemaa muun muassa lisäämällä hänen ammatillista pätevyyttään, järjestämällä hänelle työntekomahdollisuuksia ja ehkäisemällä hänen syrjäytymistään työmarkkinoilta. Valiokunta korostaa maakuntavaltuuston vastuuta sen päättäessä näiden varojen käytöstä osana Kainuun kehittämisrahaa ja katsoo, että päätöksenteossa tulee erityistä huomiota kiinnittää siihen, että rahoilla todella edistetään työllisyyttä ja järjestetään koulutusta ja työpaikkoja työttömille työnhakijoille niin, että Kainuun työttömät eivät kokeilun johdosta joudu entistä vaikeampaan tilanteeseen.

Lausunto

Lausuntonaan työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että hallintovaliokunta ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

TyVL 22/2002 vp — HE 198/2002 vp

Helsingissä 12 päivänä joulukuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Pertti Mäki-Hakola /kok (osittain)
jäs.	Tuula Haatainen /sd (osittain)	Håkan Nordman /r
	Pertti Hemmilä /kok	Lauri Oinonen /kesk
	Leea Hiltunen /kd	Pirkko Peltomo /sd (osittain)
	Anne Holmlund /kok	Tero Rönni /sd
	Anne Huotari /vas	Osmo Soininvaara /vihr
	Kyösti Karjula /kesk	Jaana Ylä-Mononen /kesk.
	Esa Lahtela /sd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.